

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL / IYUL / 7-SON,
I-QISM

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyul.
I-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoj o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

MHXS (IFRS) ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOT TUZISHNING KORXONA RENTABELLIGI VA TO'LOVGA QOBILIYATLILIGINI TAHLIL QILISHDAGI O'RNI.....	12
Urakova Maxsad Xakimovna	
QAYTA TIKLANMAYDIGAN RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISHDA MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALARNING O'RNI.....	18
Yusupova Jamila Karamatdinovna	
COMPARATIVE ANALYSIS OF DIGITAL FINANCIAL TECHNOLOGIES FOR CREDIT RISK PREDICTION AND MANAGEMENT IN COMMERCIAL BANKS BASED ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND BIG DATA ANALYTICS.....	21
Kholdorov Sardor Umarovich	
O'ZBEKISTONDA AGROINVESTITSIYALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	28
Yusupov Komaliddin Baxtiyor o'g'li	
O'ZBEKISTONDA NOGIRONLIGI BO'LGAN SHAXSLAR UCHUN ICHKI TURISTIK MAHSULOTLAR TAHLILI.....	33
Zoxidov Firuz Faxritdinovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯМИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА.....	38
Эргашбаева Нилуфар Мухаммадсайфуллаевна	
MUSTAQIL TURISTLAR OQIMINI OSHIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA VA UNI O'ZBEKISTON SHAROITIGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	42
Muzaffarov Akmal Axmadovich	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И ЧАТ-БОТОВ В СИСТЕМЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ	49
Ирматова Азиза Бахрамовна	
OROL BO'YI MINTAQASIDA YASHIL IQTISODIYOT ASOSIDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	56
Akramova Feruza	
RECENT MEDICAL TOURISM RESEARCH IN THE WEB OF SCIENCE CORE COLLECTION	68
Hao Xiaohui	
HARBIY XIZMATCHILARNI KIYIM-KECHAK BILAN TA'MINLASHDA ILG'OR XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASIDAN O'ZBEKISTONDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	76
Omonov Usmonqul Raxmonqul o'g'li	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA OSHIRISHNING ZAMONAVIY IQTISODIY MEXANIZMLARI	83
Inobatov Abror Boshlarovich	
КОММУНАЛЬНАЯ ИНФРАСТРУКТУРА И МЛАДЕНЧЕСКАЯ СМЕРТНОСТЬ: ЭМПИРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПО РЕГИОНАМ УЗБЕКИСТАНА ЗА 2012–2024 ГОДЫ.....	92
Мамбетсапаев Курбанияз Айниязович	
АНАЛИЗ ФАКТОРОВ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ	97
Ташмухамедова Карима Саматовна	
СУТЬ УПРАВЛЕНИЯ СТРАТЕГИЕЙ ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ	104
Тарават Абдул Салам	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ASOSIY KAPITALGA KIRITILGAN INVESTITSIYALAR MANBALARI RIVOJLANISHINING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI.....	112
Ibadullayev Dilshad Ibragimovich	

BARQAROR SHAHARSOZLIKNI TA'MINLASHDA TRANSPORT INFRATUZILMASINING EKOLOGIK VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	117
Permatov Ilxomjon Juraboyevich	
O'ZBEKISTONDA BARQAROR SHAHARSOZLIKNI HUQUQIY ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH	121
Inoyatova Gulnoz Kadamovna	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK OMILLARNING BINOLAR YEMIRILISHIGA TA'SIRINI KOMPLEKS BAHOLASH VA ULARNI KAMAYTIRISH USULLARI (TOSHKENT SHAHRI MISOLIDA).....	125
Turabova Shodiya Anvarjon qizi	
MHXSDA TUSHUM VA MOLIVAVIY INSTRUMENTLAR BO'YICHA PUL MABLAG'LARI OQIMINI HISOBGA OLISH	132
Eshonqulov Akmal Qudratovich	
BOJXONA IMTIYOZLARINING DAVLAT BYUDJETI DAROMADLARIGA TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	138
Latipov Jahongir Shavkatovich	
O'ZBEKISTONDA XUSUSIY TA'LIM TIZIMIDA KADRLAR NOMUTANOSIBLIGI TENDENSIYALARI	144
Raxmatxo'jayev Axrolxo'ja Akmal o'g'li	
EKOLOGIK TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR VA INNOVATSION USULLARNING SAMARADORLIGI.....	150
Usmanova Gulida Valiyevna	
BUXORO VILOYATIDAGI KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI TARMOQLARARO IQTISODIY SAMADORLIGI EKONOMETRIK TAHLILI	156
Nazarov Nazar G'ulom o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KO'CHMAS MULK BOZORIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	163
Sadikova Dildora Abdulla qizi	
MAHALLALARDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH EKOTIZIMINING FUNKSIONAL BOG'LIQLIGI.....	167
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich	
СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫМИ ФИНАНСОВЫМИ ОПЕРАЦИЯМИ	172
Исмоилова Жасмина Ильхом кизи	
SANOAT KLASSTERLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING INNOVATSION FAOLIYATGA TA'SIRI	178
Mamadaliyev Anazxon Ziyodillayevich	
XIZMATLAR SOHASIDA KICHIK BIZNES KORXONALARINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	183
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna	
BIOLOGIK RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHDA INNOVATSION BOSHQARUV USULLARI.....	188
Babadjanov Akmal Shuxratovich	
ZAMONAVIY JAMIYATDA AHOLINING EKOLOGIK MADANIYATINI YUKSALTIRISH MEXANIZMLARI.....	193
Xudoyberdiyev Norbek Komiljon o'g'li	
O'ZBEKISTON KONTEKSTI: IQLIM O'ZGARISHI, OZIYQ-OVQAT XAVFSIZLIGI VA MOSLASHTIRISH SIYOSATLARI	198
Haydarov Ibrohimxon Abbosxon o'g'li	
TOVAR YETKAZIB BERISH ZANJIRI VA BOJXONA NAZORATINI BOSHQARISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	202
Kilichov Nazar Bafoevich	

TA'LIM XIZMATLARI VA ULARNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	208
Yusupova I.R.	
OROLBO'YI HUDUDLARINING IJTIMOIIQTISODIY SALOHİYATINI KOMPLEKS BAHOLASH VA USTUVOR RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	212
Dosnazarov Kallibek Kalbayevich	
ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА	222
Айтмуратов Кутлымурат Жалгасович	
DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALAR UCHUN KORPORATIV BOSHQARUV BO'YICHA IQTISODIY HAMKORLIK VA TARAQQIYOT TASHKILOTI (IHTT)NING YETAKCHI TAMOIYILLARINI O'ZBEKISTON AMALIYOTIGA JORIY ETISH YO'NALISHLARI	227
Jumadullayeva Durdona Shuxrat qizi	
TURIZM SOHASIDA KLASTERNI SHAKLLANTIRISH ASOSIDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	233
Abdurayimov O'ktam Abdug'ani o'g'li	
EKOLOGIYAGA OID HUQUQBUZARLIKLAR TARKIBI	240
Majidova Shaxnoza Rustam qizi	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH VA MUAMMOLI KREDITLAR MUAMMOSI: TAHLIL VA YECHIMLAR.....	244
Qurbonov Ilhom Jumaqulovich	
AGROTADBIRKORLIKDA OMILLAR SARFI ASOSIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH HAJMINING OSHISHIGA TA'SIRINI HUDUDIY BAHOLASH.....	248
Qurbonov Alisher Boboqulovich	
ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL PROBLEMS IN THE IMPLEMENTATION OF INTERNAL STANDARDS IN AUDIT FIRMS OF UZBEKISTAN AND THEIR IMPACT ON THE QUALITY OF AUDIT SERVICES	256
Kamola Bobonarova	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONA MENEJMENTIDA AXBOROT TEKNOLOGIYALARINING NAZARIY ASOSLARI.....	262
Zohidov Jamshid Botirxonovich	
SOLIQ QARZDORLIGINI UNDIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA XALQARO TAJIRIBA VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI.....	267
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
NAMANGAN VILOYATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI VA MAHALLIYLASHTIRISH JARAYONLARINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	272
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
MILLIY HUNARMANDCHILIK SOHASINI HUDUDIY RIVOJLANTIRISHNING INTEGRAL BOSHQARUV MODELI VA UNI BAHOLASH	279
Yaxshiliqov Sardor Rustam o'g'li	
O'ZBEKISTONDA SOLIQ SIYOSATINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL.....	288
H.S. Bobojonov	
OLIY TA'LIM TIZIMIGA XORIJIY INVESTITSİYALAR JALB QILISHNING USLUBIY ASOSLARI.....	294
Mamanazarov A.A.	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH SALOHİYATINI BOSHQARISH VA ISHLAB CHIQRISH XAVFSIZLIGI TA'MINLASHNING METODOLOGIK JIHATLARI.....	299
Gulmatov Sunnatillo Nurillayevich	
BIOLOGIK AKTIVLAR SINTETIK VA ANALITIK HISOBINI TASHKIL ETISHDA ISHCHI HISOBVARAQLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	308
Axmetova Salima Seytovna	

HUDUD IQTISODIYOTIGA “YASHIL INVESTITSİYALAR”NI JALB QILISH MEXANIZMLARINING USLUBIY JIHATLARI.....	313
To‘xtayev Maqsud Mansurovich	
TURIZM SOXASIDA XIZMATLAR SIFATIGA TA’SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA).....	321
Suyunov R.G’.	
SOLIQ MA’MURCHILIGI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARINING JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	326
Turdaliyev Eldor Sho‘xratjon o‘g‘li	
AGROKLASTERLAR FAOLIYATINI RAQAMLI BOSHQARUV MEXANIZMLARI ASOSIDA SHAKLLANTIRISH VA TAKOMILLASHTIRISH.....	334
Berdiyev Abdumalik Hakimovich	
AHOLI DEMOGRAFIK JARAYONLARINI STATISTIK TADQIQ ETISHDA KUZATUVLARNING O‘RNI VA O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	340
Siroj Zarina Rustambekovna	
MECHANISMS FOR INCREASING THE EFFECTIVENESS OF USING ISLAMIC FINANCE INSTRUMENTS IN SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN.....	347
Toshxo‘jayev Abduqodirxon Abdulmanurxon ugli	
KORPORATIV BOSHQARUVNING IQTISODIY MAZMUNI VA QURILISH KORXONALARI FAOLIYATIDAGI INSTITUTSIONAL AHAMIYATI	354
G‘iyosov Ilxom Karimovich	

UDK: 338.45:69:005.35

KORPORATIV BOSHQARUVNING IQTISODIY MAZMUNI VA QURILISH KORXONALARI FAOLIYATIDAGI INSTITUTSIONAL AHAMIYATI

G'iyosov Ilxom Karimovich**Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent****Toshkent arxitektura-qurilish universiteti**

Annotatsiya. Maqolada korporativ boshqaruvning iqtisodiy mazmuni va uning qurilish korxonalari faoliyatidagi institutsional ahamiyati nazariy-uslubiy jihatdan tadqiq etilgan. Tadqiqotda korporativ boshqaruv qurilish korxonasining mulkdorlar, menejment, investorlar, buyurtmachilar, davlat institutlari va jamoatchilik o'rtasidagi iqtisodiy manfaatlarni muvofiqlashtiruvchi tizim sifatida talqin qilingan. Tizimli, institutsional va qiyosiy tahlil asosida qurilish sohasida korporativ boshqaruvning shaffoflik, hisobdorlik, shartnomaviy intizom, resurslar samaradorligi va investitsion ishonchga ta'siri asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: korporativ boshqaruv, qurilish korxonalari, institutsional muhit, iqtisodiy mexanizm, manfaatdor tomonlar, shaffoflik, hisobdorlik, strategik boshqaruv, raqamli transformatsiya, samaradorlik.

Abstract. This article examines the economic essence of corporate governance and its institutional significance in the activities of construction enterprises from a theoretical and methodological perspective. The study interprets corporate governance as a system that coordinates the economic interests of owners, management, investors, customers, government institutions, and the public within a construction enterprise. Based on a systematic, institutional, and comparative analysis, the study substantiates the impact of corporate governance on transparency, accountability, contractual discipline, resource efficiency, and investment confidence in the construction sector.

Keywords: corporate governance, construction enterprises, institutional environment, economic mechanism, stakeholders, transparency, accountability, strategic management, digital transformation, efficiency.

Аннотация. В статье исследованы экономическая сущность корпоративного управления и его институциональное значение в деятельности строительных предприятий с теоретико-методологической точки зрения. Корпоративное управление рассматривается как система, обеспечивающая согласование экономических интересов собственников, менеджмента, инвесторов, заказчиков, государственных институтов и общественности в рамках строительного предприятия. На основе системного, институционального и сравнительного анализа обосновано влияние корпоративного управления на прозрачность, подотчётность, договорную дисциплину, эффективность использования ресурсов и инвестиционное доверие в строительной отрасли.

Ключевые слова: корпоративное управление, строительные предприятия, институциональная среда, экономический механизм, заинтересованные стороны, прозрачность, подотчётность, стратегическое управление, цифровая трансформация, эффективность.

KIRISH

Milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishi, hududiy infratuzilmani modernizatsiya qilish, aholining uy-joyga bo'lgan talabini qondirish va investitsiya loyihalarini amalga oshirish jarayonida qurilish tarmog'i alohida o'rin tutadi. Qurilish sohasi yuqori kapital sig'imi, uzoq investitsiya sikli, ko'p bosqichli shartnomaviy munosabatlar, davlat buyurtmalari va xususiy investitsiyalar uyg'unligi, loyihalashtirishdan tortib obyektni foydalanishga topshirishgacha bo'lgan jarayonlarda ko'plab ishtirokchilar manfaatlarining to'qnashuvi bilan ajralib turadi. Shu sababli qurilish korxonalarida samarali korporativ boshqaruvni shakllantirish faqat ichki menejment masalasi emas, balki iqtisodiy resurslardan oqilona foydalanish, mulkdorlar huquqlarini himoya qilish, investitsion ishonchni kuchaytirish va bozor munosabatlarining institutsional sifatini oshirish bilan bog'liq strategik vazifadir.

Korporativ boshqaruv iqtisodiy mazmuniga ko'ra korxonada mulkdorlik, nazorat, menejment, moliyaviy natija, risk va mas'uliyat munosabatlarini tartibga soluvchi institutlar, qoidalar, mexanizmlar va rag'batlar majmuasini ifodalaydi. Qurilish korxonalarida ushbu tizimning ahamiyati yanada kuchayadi, chunki qurilish mahsuloti ko'pincha individual loyiha shaklida yaratiladi, uning sifati va qiymati ko'plab tashqi omillarga bog'liq bo'ladi, natija esa uzoq muddat davomida ijtimoiy-iqtisodiy ta'sir ko'rsatadi. Bunday sharoitda korporativ boshqaruv qarorlarning asoslanganligi, mablag'lar harakatining shaffofligi, loyiha risklarini boshqarish, shartnoma intizomi va hisobdorlik madaniyatini ta'minlovchi asosiy institut sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbekistonda qurilish ishlari hajmining tez o'sishi sohadagi boshqaruv mexanizmlariga qo'yilayotgan talablarni ham oshirmoqda. Milliy statistika qo'mitasining dastlabki ma'lumotlariga ko'ra, **2025-yilda** respublikada 313,8 trln so'mlik qurilish ishlari bajarilgan va bu ko'rsatkich **2024-yilga** nisbatan 14,2 foizga o'sgan. Shuningdek, **2024-yil yanvar-iyun** natijalariga ko'ra qurilish tarmog'ida yaratilgan yalpi qo'shilgan qiymat 33,2 trln so'mni tashkil etgan, tarmoqning YalMdagi ulushi 6,1 foizga yetgan. Ushbu raqamlar qurilish korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvni takomillashtirish masalasi milliy iqtisodiyot miqyosida dolzarb ekanini ko'rsatadi.

Maqolaning maqsadi korporativ boshqaruvning iqtisodiy mazmunini nazariy jihatdan ochib berish hamda qurilish korxonalari faoliyatida uning institutsional ahamiyatini asoslashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun korporativ boshqaruvga oid nazariy yondashuvlar tahlil qilinadi, qurilish korxonalarida korporativ boshqaruv elementlari tizimlashtiriladi, sohaning rivojlanishiga ta'sir etuvchi institutsional va iqtisodiy omillar ochib beriladi, mualliflik konseptual modeli hamda baholash mezonlari taklif etiladi.

Tadqiqot obyekti sifatida qurilish korxonalarida korporativ boshqaruv munosabatlari, tadqiqot predmeti sifatida esa ushbu munosabatlarning iqtisodiy mazmuni, institutsional omillari va samaradorlikka ta'sir mexanizmi tanlangan. Maqolaning ilmiy yangilik elementi korporativ boshqaruvni qurilish korxonasining ichki tashkiliy tizimi sifatida emas, balki mulkdorlar, menejment, buyurtmachilar, davlat institutlari, moliya tashkilotlari va jamoatchilik manfaatlarini muvofiqlashtiruvchi institutsional-iqtisodiy platforma sifatida talqin qilishda namoyon bo'ladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Korporativ boshqaruv nazariyasi iqtisodiy fanlarda agentlik munosabatlari, mulkdorlik va nazoratning ajralishi, transaksion xarajatlar, institutsional cheklovlar va manfaatdor tomonlar nazariyasi bilan uzviy bog'liq holda shakllangan. A. Berle va G. Means korporatsiyalarda mulkdorlik va boshqaruvning ajralishi masalasini ilmiy muammo sifatida qo'yib, yirik kompaniyalarda nazorat mexanizmlarining iqtisodiy ahamiyatini asoslab bergan [1]. M. Jensen va W. Meckling agentlik nazariyasi doirasida menejerlar va mulkdorlar manfaatlari o'rtasidagi ziddiyatni kamaytirishda shartnomaviy rag'batlar va nazorat xarajatlarining muhimligini ko'rsatgan [2]. Ushbu yondashuv qurilish korxonalari uchun ham dolzarb, chunki loyihalarni moliyalashtirish, smeta xarajatlari, subpudratchilar bilan munosabatlar va aktivlardan foydalanishda agentlik muammolari yaqqol namoyon bo'ladi.

R. Coase va O. Williamson tomonidan rivojlantirilgan transaksion xarajatlar nazariyasi korxonani bozor shartnomalari va ichki iyerarxiya o'rtasidagi muvofiqlashtiruvchi institut sifatida talqin qiladi [3; 4]. Qurilish sohasida shartnoma predmeti ko'p hollarda noaniqlik, loyiha o'zgarishlari, muddat va sifat risklari bilan tavsiflanadi. Shuning uchun korporativ boshqaruvning iqtisodiy mazmuni faqat aksiyadorlar huquqini ta'minlash bilan cheklanmay, transaksion xarajatlarni kamaytirish, ishonchli axborot tizimini shakllantirish va shartnoma majburiyatlarining bajarilishini ta'minlash bilan ham bog'liqdir.

Korporativ boshqaruvning xalqaro standartlari orasida G20/OECD korporativ boshqaruv tamoyillari muhim nazariy va amaliy manba hisoblanadi. Ushbu tamoyillarda korporativ boshqaruv huquqiy, tartibga soluvchi va institutsional asoslarni takomillashtirishga xizmat qilishi, aksiyadorlar huquqlari, institutsional investorlar, manfaatdor tomonlar, axborotni oshkor qilish, kengash mas'uliyati va barqarorlik masalalarini qamrab olishi ta'kidlangan [5]. Bu yondashuv qurilish korxonalarida, ayniqsa, yirik investitsiya loyihalarida, davlat-xususiy sheriklik va uzoq muddatli infratuzilma obyektlarida korporativ boshqaruvning institutsional ahamiyatini kengroq ochib beradi.

Xorijiy tadqiqotlarda korporativ boshqaruv va qurilish sohasi o'rtasidagi bog'liqlik turli yo'nalishlarda tadqiq etilgan. M. Miozzo va P. Dewick Yevropa qurilish kompaniyalarida innovatsiya va korporativ boshqaruv o'rtasidagi munosabatni tahlil qilib, strategik nazorat, tashkiliy tuzilma va tashqi bilim manbalariga bog'lanish innovatsion raqobat ustunligini shakllantirishini ko'rsatgan [6]. S. Mehta va hammualliflar qurilish loyihalarida samarasizlik omillari manfaatdor tomonlar o'rtasidagi idrok farqlari va o'zaro bog'liqliklar bilan kuchayishini asoslagan [7]. Bu fikrlar qurilish korxonalarida korporativ boshqaruvni axborot shaffofligi va manfaatlar muvofiqlashuvi nuqtayi nazaridan o'rganish zarurligini tasdiqlaydi.

MDH davlatlari olimlari tadqiqotlarida qurilish korxonalarini strategik boshqarish, innovatsion rivojlantirish va resurslardan samarali foydalanish masalalari keng yoritilgan. G. Ryzhakova va hammualliflar qurilish korxonalarining strategik alternativalarini amalga oshirishda innovatsion choralarni korxona tipologiyasi, moliyaviy imkoniyatlar va raqobat muhiti bilan bog'lab baholash zarurligini ta'kidlaydi [9]. I. Yepifanova va hammualliflar qurilish korxonalarida asosiy vositalarni boshqarishni butun hayotiy sikl davomida monitoring qilish, texnik holat, foydalanish samaradorligi va investitsiya manbalarini uyg'un baholash orqali takomillashtirish mumkinligini asoslaydi [10]. Ushbu yondashuvlar korporativ boshqaruvda resurslar, investitsiya va nazorat mexanizmlarining integratsiyasini ko'rsatadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, korporativ boshqaruv bo'yicha klassik nazariyalar asosan aksiyadorlik jamiyatlari va moliyaviy bozorlar kontekstida shakllangan. Qurilish korxonalarida esa korporativ boshqaruvning mazmuni kengroq bo'lib, loyiha boshqaruvi, shartnomaviy tarmoqlar, tender intizomi, smeta shaffofligi, texnik nazorat, mehnat xavfsizligi, ekologik talablar, raqamlashtirish va ijtimoiy mas'uliyatni ham qamrab oladi. Demak, tadqiqotdagi ilmiy bo'shliq korporativ boshqaruvni qurilish korxonasi faoliyatida institutsional-iqtisodiy tizim sifatida baholash va unga mos mezonlar tizimini ishlab chiqish zarurati bilan belgilanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, institutsional tahlil, mantiqiy umumlashtirish, ilmiy abstraksiyalash, iqtisodiy tahlil va nazariy modellash tirish usullaridan foydalanildi. Maqola nazariy-tahliliy xususiyatga ega bo'lib, asosiy e'tibor qurilish korxonalarida korporativ boshqaruv mexanizmlarining iqtisodiy mazmuni va institutsional ta'sirini ochib berishga qaratildi. Qiyosiy tahlil orqali korporativ boshqaruvga oid klassik va zamonaviy qarashlar qurilish korxonalarining xususiyatlari bilan bog'lab o'rganildi. Institutsional tahlil asosida mulkdorlik, nazorat, hisobdorlik, davlat tomonidan tartibga solish, shartnomaviy munosabatlar va manfaatdor tomonlar o'rtasidagi bog'liqliklar tizimlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Korporativ boshqaruvning iqtisodiy mazmunini ochib berishda uning uchta asosiy qatlamini ajratish mumkin. Birinchi qatlam mulkdorlik va nazorat munosabatlari bilan bog'liq bo'lib, korxona kapitaliga egalik qiluvchilar, boshqaruv organlari va ijroiya menejmenti o'rtasidagi vakolatlar taqsimotini ifodalaydi. Ikkinchi qatlam iqtisodiy rag'batlar, moliyaviy natijalar, resurslardan foydalanish va risklarni taqsimlash mexanizmlarini qamrab oladi. Uchinchi qatlam esa institutsional muhit, ya'ni huquqiy qoidalar, hisobdorlik standartlari, bozor intizomi, davlat nazorati, professional etika va manfaatdor tomonlar bilan munosabatlar tizimidan iborat.

Qurilish korxonalarida ushbu qatlamlar o'zaro bog'liq holda amal qiladi. Masalan, korxonada direktorlar kengashi yoki kuzatuv organining faolligi faqat ustaviy talabni bajarish emas, balki smeta xarajatlari, loyiha portfeli, investitsiya tavakkalchiligi, kredit majburiyatlari va subpudratchilar bilan munosabatlarni nazorat qilish vositasi hisoblanadi. Ijroiya menejmentining vakolatlari esa loyihani o'z vaqtida va sifatli bajarish, xarajatlar samaradorligini ta'minlash, texnik va moliyaviy hisobotlarni ishonchli yuritish bilan baholanadi. Shu ma'noda korporativ boshqaruv qurilish korxonasida iqtisodiy qarorlar sifati va institutsional ishonchni bog'lovchi mexanizmdir.

Qurilish korxonalarida korporativ boshqaruvning muhim tarkibiy elementlari sifatida mulkdorlar umumiy yig'ilishi, kuzatuv kengashi yoki strategik boshqaruv organi, ijroiya organi, ichki audit va komplaens xizmati, moliyaviy rejalashtirish tizimi, loyiha boshqaruvi ofisi, texnik nazorat, axborot-tahlil tizimi, xarid va tender mexanizmlari, risk-menejment, kadrlar siyosati va manfaatdor tomonlar bilan aloqa kanallarini ko'rsatish mumkin. Ularning har biri alohida vazifaga ega bo'lsa-da, umumiy natija ularning muvofiq ishlashiga bog'liq.

Mulkdorlar va strategik boshqaruv organlari korxona rivojlanish yo'nalishini belgilaydi, kapital tuzilmasi, investitsiya loyihalari, dividend siyosati va risk chegaralarini tasdiqlaydi. Ijroiya organi esa ushbu strategiyani amalga oshiradi, loyihalar portfelini boshqaradi, resurslarni taqsimlaydi va operatsion natijalar uchun javobgar bo'ladi. Ichki audit va komplaens xizmati moliyaviy axborot ishonchligi, shartnoma intizomi, korrupsiyaviy risklar, manfaatlar to'qnashuvi va qonunchilikka rioya etilishini nazorat qiladi. Axborot-tahlil tizimi esa qaror qabul qilish uchun zarur ma'lumotlarni o'z vaqtida taqdim etishga xizmat qiladi.

Korporativ boshqaruvning institutsional ahamiyati shundaki, u korxona ichki tartiblarini tashqi muhit talablari bilan bog'laydi. Qurilish korxonasi faqat o'zining moliyaviy natijalari uchun emas, balki obyekt sifati, xavfsizligi, shaharsozlik talablariga muvofiqligi, atrof-muhitga ta'siri va aholi manfaatlariga ta'siri uchun ham mas'uldir. Shuning uchun korporativ boshqaruv tizimida faqat aksiyadorlar emas, balki buyurtmachilar, moliya institutlari,

davlat nazorat organlari, loyihachi tashkilotlar, subpudratchilar, xodimlar va jamoatchilik manfaatlarini hisobga olinishi kerak.

Qurilish sohasida korporativ boshqaruv samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni shartli ravishda tashqi va ichki guruhlariga ajratish mumkin. Tashqi omillar qatoriga makroiqtisodiy barqarorlik, investitsiya muhiti, kredit resurslari narxi, qurilish materiallari bozori, davlat xaridlari tizimi, shaharsozlik normalari, litsenziyalash va texnik tartibga solish talablari kiradi. Ichki omillar esa korxona mulkdorlik tuzilmasi, menejment salohiyati, moliyaviy intizom, loyiha boshqaruvi madaniyati, axborot tizimlari, kadrlar malakasi, korporativ etika va ichki nazorat sifati bilan belgilanadi.

O'zbekistonda qurilish ishlari hajmining o'sishi korporativ boshqaruvga bo'lgan talabni kuchaytirayotgan asosiy omillardan biridir. Quyidagi jadvalda **2022–2025-yillarda** respublikada bajarilgan qurilish ishlari hajmi va o'sish dinamikasi umumlashtirilgan. Jadvaldagi ma'lumotlar rasmiy statistika xabarlariga asoslangan bo'lib, ular qurilish korxonalarida investitsiya, loyiha portfeli, moliyaviy boshqaruv va institutsional hisobdorlikning ahamiyati ortib borayotganini ko'rsatadi(1-jadval).

1-jadval.
O'zbekiston Respublikasida bajarilgan qurilish ishlari hajmi dinamikasi

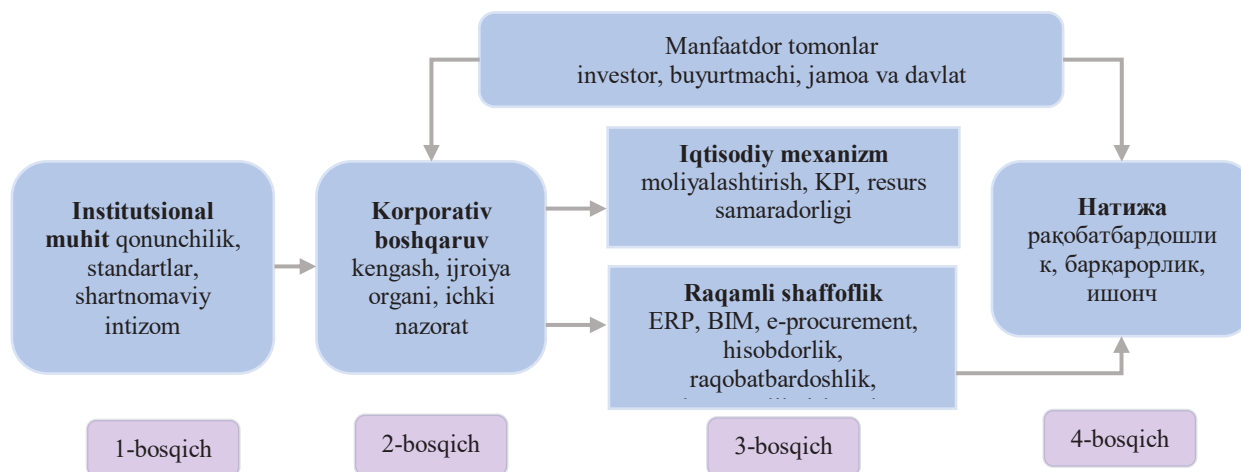
Yil	Qurilish ishlari hajmi, trln so'm	O'sish sur'ati, %	Institutsional izoh
2022	130,7	-	pandemiyadan keyingi tiklanish va investitsiya faollashuvi
2023	222,9	70,5	yirik infratuzilma va uy-joy loyihalari ta'siri
2024	259,6	16,5	bozor hajmining kengayishi va korxonalar soni oshishi
2025	313,8	14,2	shaffoflik va hisobdorlik talablari kuchayishi

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, qurilish ishlari hajmi **2022-yildagi** 130,7 trln so'mdan **2025-yilda** 313,8 trln so'mga yetgan. Bunday o'sish qurilish korxonalarida faoliyatida moliyaviy hisobdorlik, resurslarni boshqarish, tender jarayonlari, shartnomaviy majburiyatlar va texnik nazoratning institutsional sifatini oshirishni talab etadi. Agar korporativ boshqaruv tizimi ushbu o'sishga mos ravishda rivojlanmasa, bozor hajmining kengayishi boshqaruv risklari, xarajatlar oshishi va loyihalarning kechikishi bilan birga kechishi mumkin.

Korporativ boshqaruvning qurilish korxonalaridagi iqtisodiy funksiyalari bir nechta yo'nalishda namoyon bo'ladi. Birinchidan, u resurslar taqsimotini maqsadli va samarali tashkil etadi. Ikkinchidan, agentlik xarajatlari va ichki nazorat xarajatlari o'rtasida maqbul muvozanatni ta'minlaydi. Uchinchidan, investorlar va kreditorlar uchun axborot asimetriyasini kamaytiradi. To'rtinchidan, shartnomaviy munosabatlarda ishonch va intizomni oshiradi. Beshinchidan, korxonaning strategik rivojlanishini ESG, raqamlashtirish va innovatsion qurilish texnologiyalari bilan bog'laydi.

Mualliflik yondashuviga ko'ra, qurilish korxonasida korporativ boshqaruv samaradorligi **«institutsional muvofiqlik – iqtisodiy natijadorlik – manfaatdor tomonlar ishonchi»** zanjiri orqali shakllanadi. Institutsional muvofiqlik korxona ichki qoidalari, davlat talablari, buxgalteriya va audit standartlari, loyiha hujjatlari hamda shartnomaviy majburiyatlar uyg'unligini anglatadi. Iqtisodiy natijadorlik esa foyda, rentabellik, xarajatlar samaradorligi, kapital qaytimi va loyiha muddatlariga rioya etish bilan o'lchanadi. Manfaatdor tomonlar ishonchi korxona obro'si, investitsiya jalb qilish imkoniyati, buyurtmachilar bilan uzoq muddatli munosabatlar va davlat institutlari bilan konstruktiv hamkorlikda ifodalanadi.

Ushbu yondashuv korporativ boshqaruvni formal organlar yig'indisi emas, balki iqtisodiy natija yaratishga xizmat qiluvchi institutsional mexanizm sifatida ko'rishni talab qiladi. Masalan, ichki audit faqat kamchiliklarni aniqlash organi sifatida emas, balki risklarni oldindan baholash va qaror qabul qilish sifatini oshirish vositasi sifatida faoliyat yuritishi lozim. Kuzatuv kengashi faqat hisobotlarni tasdiqlash bilan cheklanmasdan, loyiha portfeli, kapital tuzilmasi, strategik sheriklik, raqamli transformatsiya va ESG vazifalari bo'yicha faol pozitsiyaga ega bo'lishi kerak(1-rasm).

1-rasm. Qurilish korxonalarida korporativ boshqaruv samaradorligini shakllantiruvchi institutsional-iqtisodiy model

Qurilish korxonalarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda raqamlashtirish alohida o'rin tutadi. BIM texnologiyalari loyiha ma'lumotlarini yagona raqamli muhitda boshqarish, smeta va grafik o'zgarishlarini kuzatish, loyiha ishtirokchilari o'rtasida axborot asimmetriyasini kamaytirish imkonini beradi. ERP tizimlari moliya, ombor, xarid, kadrlar va loyiha xarajatlarini integratsiya qiladi. Elektron tender va xarid platformalari esa shaffoflikni oshirib, manfaatlar to'qnashuvi va korrupsiyaviy risklarni kamaytirishga xizmat qiladi. Demak, raqamli transformatsiya korporativ boshqaruvning texnik vositasi emas, balki institutsional ishonchni mustahkamlovchi omildir.

Taklif etilayotgan modelda korporativ boshqaruv markaziy bog'lovchi blok sifatida qaraladi (1-rasm). Uning atrofida institutsional muhit, iqtisodiy mexanizm, manfaatdor tomonlar, raqamli shaffoflik va yakuniy natija o'zaro ta'sir qiladi. Institutsional muhit korporativ boshqaruv uchun huquqiy va me'yoriy asos yaratadi; iqtisodiy mexanizm resurslar va moliya oqimlarini samarali taqsimlaydi; manfaatdor tomonlar bilan munosabatlar ishonch va mas'uliyatni kuchaytiradi; raqamli shaffoflik esa axborot ishonchligi va qarorlarning tezkorligini ta'minlaydi. Ularning uyg'unligi raqobatbardoshlik, barqaror rivojlanish va investitsion jozibadorlikka olib keladi.

Qurilish korxonalarida korporativ boshqaruv samaradorligini baholash uchun quyidagi umumlashtirilgan indeksdan foydalanish maqsadga muvofiq:

$$KBI = f(Sh, H, M, R, I, N, D, B).$$

Bu yerda **KBI** — korporativ boshqaruvning integral samaradorlik indeksi;

Sh - shaffoflik darajasi;

H - hisobdorlik va ichki nazorat sifati;

M - manfaatdor tomonlar bilan munosabatlar;

R - resurslardan foydalanish samaradorligi;

I - investitsion va innovatsion salohiyat;

N - normativ-institutsional muvofiqlik;

D - raqamlashtirish darajasi;

B - boshqaruv qarorlari sifati.

Ushbu indeksni amaliyotda qo'llashda har bir mezon uchun 0 dan 1 gacha bo'lgan normallashtirilgan baholar va korxona strategiyasiga mos vazn koeffitsientlari belgilanishi mumkin.

Baholash mezonlari tizimi korxonaning faqat moliyaviy natijalarini emas, balki boshqaruv jarayonlari sifatini ham qamrab olishi zarur. Masalan, shaffoflik darajasi moliyaviy hisobotlarning o'z vaqtida e'lon qilinishi, smeta o'zgarishlari bo'yicha axborot ochiqligi va xarid jarayonlari raqobatligi bilan baholanishi mumkin. Hisobdorlik mezoni ichki audit xulosalari, kuzatuv kengashi qarorlari ijrosi, komplaens tekshiruvlari va mas'ul shaxslar vakolatlarining aniqligi bilan o'lchanadi. Resurs samaradorligi mehnat unumdorligi, materiallar sarfi, texnikadan foydalanish koeffitsienti va xarajatlar og'ishlari asosida aniqlanadi.

Amaliy nuqtayi nazardan qurilish korxonalarida korporativ boshqaruvni takomillashtirish uch bosqichda amalga oshirilishi maqsadga muvofiq. Birinchi bosqichda mavjud boshqaruv organlari, ichki reglamentlar, hisobdorlik kanallari va risklar xaritasi diagnostika qilinadi. Ikkinchi bosqichda korporativ boshqaruv siyosati,

ichki nazorat tartiblari, komplaens qoidalari, KPI tizimi va raqamli axborot platformalari joriy etiladi. Uchinchi bosqichda baholash mezonlari asosida monitoring amalga oshirilib, natijalar kengash, ijroiya organi va manfaatdor tomonlar darajasida muhokama qilinadi.

Tadqiqot natijalari korporativ boshqaruv qurilish korxonalarida iqtisodiy samaradorlik va institutsional ishonchni birlashtiruvchi boshqaruv tizimi ekanini ko'rsatdi. Uning samarasi faqat foyda yoki rentabellik ko'rsatkichlarida emas, balki axborot ochiqligi, qaror qabul qilish sifati, shartnomaviy intizom, resurslar samaradorligi, risklarni boshqarish va manfaatdor tomonlar bilan barqaror munosabatlarda namoyon bo'ladi. Shu sababli korporativ boshqaruvni baholashda an'anaviy moliyaviy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda institutsional va boshqaruv mezonlarini ham kiritish zarur.

Qurilish sohasidagi statistik o'sish korporativ boshqaruvni takomillashtirishga bo'lgan ehtiyojni kuchaytiradi. **2025-yilda** bajarilgan qurilish ishlari hajmining 313,8 trln so'mga yetgani bozordagi loyihalar, korxonalar, subpudratchilar, moliyalashtirish manbalari va nazorat nuqtalari soni ortib borayotganini anglatadi. Bunday sharoitda korxonalarda korporativ boshqaruv formal hujjatlar majmuasi sifatida emas, balki amaliy risk-menejment, hisobdorlik va strategik muvofiqlashtirish mexanizmi sifatida ishlashi lozim.

Adabiyotlar tahlili bilan taqqoslaganda, maqolada taklif etilgan yondashuvning farqli jihati korporativ boshqaruvni qurilish korxonasining loyihaga asoslangan faoliyati bilan bog'lashda namoyon bo'ladi. Klassik agentlik nazariyasi mulkdor va menejer manfaatlari ziddiyatini asosiy muammo sifatida ko'rsa, qurilish korxonasida ushbu ziddiyatga buyurtmachi, subpudratchi, moliya tashkiloti, davlat nazorati va jamoatchilik manfaatlari ham qo'shiladi. Shuning uchun korporativ boshqaruvning qurilishdagi modeli ko'p subyektki, shartnomaviy va institutsional xususiyatga ega bo'lishi kerak.

Maqolada taklif etilgan konseptual model qurilish korxonalarida korporativ boshqaruvni beshta bog'liq blok asosida talqin qiladi: institutsional muhit, korporativ boshqaruv organlari, iqtisodiy mexanizm, raqamli shaffoflik va natijaviy samaradorlik. Ushbu model korxonada ichki reglamentlarni takomillashtirish, loyiha boshqaruvi va moliyaviy hisobdorlikni integratsiya qilish, KPI va risk ko'rsatkichlarini joriy etish, elektron xarid va BIM texnologiyalaridan foydalanish, manfaatdor tomonlar bilan muloqotni tizimlashtirish uchun uslubiy asos bo'la oladi.

Muhokama jarayonida shu narsa aniqlandiki, qurilish korxonalarida korporativ boshqaruvning asosiy muammolari ko'pincha organlar tuzilmasining yo'qligida emas, balki ularning vakolatlari, ma'lumotlar sifati, nazoratning amaliy ta'siri va natijalar uchun javobgarlik mexanizmlarining yetarli darajada ishlamasligida namoyon bo'ladi. Shu bois korporativ boshqaruvni takomillashtirishda normativ hujjatlarni ko'paytirishdan ko'ra, qarorlar ijrosini monitoring qilish, ichki audit xulosalarini strategik qarorlarga bog'lash va raqamli ma'lumotlar asosida boshqaruvni yo'lga qo'yish muhimroqdir.

Taklif etilgan korporativ boshqaruv integral indeksi amaliyotda korxonalarni o'zaro qiyoslash, boshqaruv tizimidagi kuchli va zaif tomonlarni aniqlash, investitsiya loyihalarida risklarni baholash va strategik rivojlanish dasturlarini asoslashda qo'llanilishi mumkin. Biroq indeksni to'liq ishlatish uchun korxonalarda ishonchli ichki ma'lumotlar bazasi, moliyaviy va loyiha hisobotlarining standartlashtirilgan shakli, ichki audit natijalari va manfaatdor tomonlar bilan aloqa kanallari mavjud bo'lishi talab etiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Korporativ boshqaruvning iqtisodiy mazmuni mulkdorlik, nazorat, menejment, resurslar taqsimoti, risklar va hisobdorlik munosabatlarini institutsional tartibga solishda namoyon bo'ladi. Qurilish korxonalarida bu mazmun loyihaga asoslangan faoliyat, ko'p subyektki shartnomalar va uzoq investitsiya sikli sababli yanada murakkablashadi.

Qurilish korxonalarida korporativ boshqaruv faqat aksiyadorlar manfaatlarini himoya qilish emas, balki buyurtmachilar, investorlar, davlat institutlari, subpudratchilar, xodimlar va jamoatchilik manfaatlarini muvofiqlashtiruvchi institutsional platforma vazifasini bajaradi.

Sohada qurilish ishlari hajmining tez o'sishi korxonalardan moliyaviy shaffoflik, loyiha xarajatlarini nazorat qilish, shartnoma intizomi, ichki audit va risk-menejment mexanizmlarini kuchaytirishni talab etmoqda. Bu esa korporativ boshqaruvni strategik boshqaruvning ajralmas qismiga aylantiradi.

Qurilish korxonalarida korporativ boshqaruv samaradorligini oshirish uchun kuzatuv kengashi, ijroiya organi, ichki audit, komplaens, loyiha boshqaruvi ofisi va raqamli axborot tizimlari o'rtasidagi vazifalar aniq taqsimlanishi hamda ularning o'zaro hisobdorligi ta'minlanishi zarur.

Taklif etilgan institutsional-iqtisodiy model korporativ boshqaruvni institutsional muhit, iqtisodiy mexanizm, manfaatdor tomonlar, raqamli shaffoflik va natijaviy samaradorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik sifatida talqin qiladi. Ushbu model qurilish korxonalarida boshqaruv tizimini diagnostika qilish va takomillashtirish uchun metodologik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Qurilish korxonalarida ERP, BIM, elektron xaridlar, raqamli monitoring va elektron hisobdorlik tizimlarini joriy etish korporativ boshqaruvning shaffoflik va nazorat funksiyalarini kuchaytiradi. Raqamli transformatsiya institutsional ishonchni oshiruvchi omil sifatida qaralishi lozim.

Kelgusida mazkur tadqiqotni empirik davom ettirish uchun qurilish korxonalari kesimida korporativ boshqaruv integral indeksi hisoblanishi, uning moliyaviy barqarorlik, loyiha muddatlari, rentabellik va investitsion jozibadorlikka ta'siri ko'p mezonli tahlil usullari asosida baholanishi maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Berle A.A., Means G.C. *The Modern Corporation and Private Property*. – New York: Macmillan, 1932.
2. Jensen M.C., Meckling W.H. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure // *Journal of Financial Economics*. – 1976. – Vol. 3(4). – P. 305–360.
3. Coase R.H. The Nature of the Firm // *Economica*. – 1937. – Vol. 4(16). – P. 386–405.
4. Williamson O.E. *The Economic Institutions of Capitalism*. – New York: Free Press, 1985.
5. OECD. *G20/OECD Principles of Corporate Governance 2023*. – Paris: OECD Publishing, 2023. DOI: 10.1787/ed750b30-en.
6. Miozzo M., Dewick P. Building Competitive Advantage: Innovation and Corporate Governance in European Construction // *Research Policy*. – 2002. – Vol. 31(6). – P. 989–1008.
7. Mehta S.M., Kumaraswamy M., Jha K.N. Perception Gaps and the Interrelationships of Critical Factors Affecting Construction Inefficiency // *Buildings*. – 2022. – Vol. 12(10). – Article 1559.
8. Demagistris P.E., Petruzzi S., Pampaloni R., De Marco A., Khan W. *Digital Enablers of Construction Project Governance*. – 2022. – arXiv:2205.05930.
9. Ryzhakova G., Bodyansky O., Geha S., Kryvushchenko S., Kononenko A. Improvement of Methodological Approaches to the Implementation of Innovative Measures in Adaptation to the Typology and Economic Content of Strategic Alternatives of Construction Enterprises // *Ways to Improve Construction Efficiency*. – 2023. – Vol. 52(3). – P. 3–23.
10. Yepifanova I., Tkachuk L., Berkatyuk Y. Theoretical and Methodological Aspects of Fixed Assets Management of Construction Enterprises // *Innovation and Sustainability*. – 2022. – Vol. 2(4). – P. 94–100.
11. Abd Elsalam S.M.A. The Effect of Corporate Governance Mechanisms on Construction Industry Growth // *Journal of Management, Accounting, General Finance and International Economic Issues*. – 2023. – Vol. 2(3). – P. 804–817.
12. North D.C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
13. Freeman R.E. *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. – Boston: Pitman, 1984.
14. O'zbekiston Respublikasining “**Korporativ boshqaruv kodeksi**” tavsiyalari. – Toshkent, 2015.
15. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. “**O'zbekistonda 2025-yilda 313,8 trln so'mlik qurilish ishlari bajarilgan**”. – 22.01.2026.
16. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. “**Qurilish tarmog'ida yaratilgan yalpi qo'shilgan qiymat**”. – 11.10.2024.
17. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. “**YalM tarmoqlar bo'yicha tarkibida qurilishning ulushi qanday?**” – 24.05.2024.
18. Arifonova Z.D. Assessing the Improvement of Management Efficiency in Construction Companies // *American Journal of Economics and Business Management*. – 2024. – Vol. 7(12). – P. 1337–1343. DOI: 10.31150/ajebm.v7i12.3110.
19. Karimov I.O., Amirov Z.T. Qurilish korxonalarida investitsion loyihalar samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar // *Journal of New Century Innovations*. – 2023. – Vol. 25(2). – B. 155–162.
20. World Bank. *Uzbekistan Country Overview and Development Data*. – Washington, DC: World Bank, 2026.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 7/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>